

GEÇMİŞTE ASILI KALMIŞ ANLARIN SÖYLEDİĞİ: FOTOĞRAFLAR

WHAT MOMENTS HANGING IN
THE PAST SAY: PHOTOGRAPHS

GÖKHAN DUMAN

Fotoğrafların bir dili var mıdır, gerçekte ne anlatırlar bize? Fotoğrafın içerisindeki insanlar, mekânlr ve deklansöre basılan o 'an' bizim için ne ifade eder? En önemlisi, o an bizimle beraber gelmeyi nasıl başarır?

Hani eski, siyah beyaz bir fotoğrafta, hüznü yüzüne yansımsın, şaşkın ve endişeli bakışlarını etrafına öylesine gezdiren bir adam duruyordur; hemen arkasında büyük kesme taşlardan yapılmış heybetli ve soğuk bir bina, uzak dilyarları arşınlamış yorgun vagonlar, nereden gelip nereye gittiği bilinmeyen, nice yolcuya yarenlik etmiş uzun ince raylar, bir de hafif hafif çiseleyen gusul hava... Ve fotoğrafın altında bir not: "Uzaklardan gelen göçmen işçinin bu yabancı şehirdeki ilk günü, Münih Tren İstasyonu, 1961"

Ne kadarını anlayabiliriz bu anın, ne kadar içine girebiliriz? Geçmişte bir saniyelğine yaşanıp giden o gerçek anı yakalayabilir miyiz bir ucundan? "Bu kitap sözcüklerden ve fotoğraflardan oluşmaktadır" diyor John Berger. Avrupa'daki göçmen işçilerin hayatını anlattığı Yedinci Adam kitabında 229 fotoğrafa yer veriyor ve şöyle devam ediyor: "Fotoğraflar, sözcüklerin açıklamaya gücü yetmediği bazı gerçekleri dile getirmektedir. Art arda bakıldığında fotoğraflar başka bir şey anlatmaktadır: Metnin anlattığına eşit, onunla karşılaştırılabilir, ama gene de ondan başka bir şey.."

Do photographs have a language, what do they actually tell us? What do people, places in photographs and "the moment" when you push the shutter button mean to us? Most importantly how that moment manages to exist with us?

A random sad-faced man looking around with surprise and anxiety stands in old black and white photographs; a majestic cold building made of cut stones right behind him, worn out wagons coming from distant lands, long and thin rails stretching towards unknown destinations that accompanied countless passengers, and misty air with a light drizzle ... and a note under the photograph: "first day of a migrant worker coming from distant lands in this foreign city, Munich Train Station, 1961"

To what extent can we understand this moment? How much can we penetrate it? Can we catch the real moment that lasted for a second in the past? John Berger describes his book A Seventh Man as "A book of images and words" in which he tells the like of migrant workers in Europe with 229 images; and adds "Photographs express certain truths that words wouldn't dare to explain. In a row, the photographs tell something else: equal to what the text tells, similar yet still different..."

Bir göçmen fotoğrafı bize çok şey anlatır. Göçmenlerin nasıl ve ne şekilde yaşadıklarını, bu dünyaya nasıl bir iz bıraktıklarını fotoğraflara bakarak öğrenebiliriz. Fotoğraf bize geçmişin belli bir diliminde asılı kalmış bir anı gösterir. İçerisindeki insanların isimleri, bir geçmişi, aileleri ve duyguları vardır. Kim olduklarını bilmesek dahi onun bir göç fotoğrafı olduğunu öğrendiğimizde, zihnimize bize bazı referanslar yollamaya başlar. Göç, göçmenlik, gurbet, hasret, özlem, kavuşma, sıla gibi kavramlar ardi ardına gelir ve fotoğrafı bununla birlikte okumaya başlarız. Fotoğraflar bizimle konuşur. Bize mekânın ve zamanın kapısını aralar. Zamanın içerisinde gezilir, mekânın bir parçası oluruz. Göç ve göçmenliği anlamının en iyi yollarından biri de fotoğraflar ve onların bize anlattıklarıdır.

Bir tren kompartımanında cam kenarında oturan yalnız bir adam düşünelim. Yolculuk ediyor. İçinde olduğu tren onu bir yere ulaştıracak ama nereye? Bu adam göçmen bir işçiyse ve iki yıllık ayrılığın sonunda Almanya'dan memleketine döniyorsa, adamın içindeki heyecanı biz de hissedebiliriz.

The photograph of a migrant worker tells so much to us. We can learn how migrant workers live and what sort of a trace they left on work by looking at their pictures. A photograph shows us a moment hanging in a certain period of past. The people in them have names, a past, a family and feelings. Even though we don't know who they are, when we find out that it is the photograph of migrant it rings some bells in our minds. Concepts like migration, being a migrant, living in a foreign place, longing, reunion, and home consequently flash in our minds and we read the image with those concepts. The image speaks to us. It ajar the door of time and space. We travel through time and become part of the space. One of the best ways to understand migration and being a migrant is the photographs and what they tell us.

Let's think of a lonely man sitting by the window in a train compartment. He's traveling. The train that he is in will take him somewhere but where? If this man is a migrant worker returning to his hometown from Germany at the end of a two-year separation, we can feel the excitement inside the man. He probably can't wait to get back to his wife and his kids with a lot of presents in his suitcase and the money in his pocket.

Muhtemelen bavulunda bir sürü hediyeyle ve cebinde biriktirdiği parayla çocuklarına, eşine kavuşmak için sabırsızlanıyordur. Babasının getirdiği oyuncaklarla oynayan neşeli çocuklar canların gözümüzde. Fotoğraf bir anda bize mutluluk ve umut veren bir imgeye dönüşür. Peki ya tam tersiyse? Adam ailesini geride bırakarak, para kazanmak uğruna bir bilinmeze doğru gidiyorsa? Bu artık bizi mutlu edecek bir an olmaktan çıkar. Trenin gittiği yön bizim duygularımızın yönünü de belirler. İstanbul'dan Münih'e doğru giden bir yolcunun çaresizliği bize olduğu gibi yansır. Ailesiyle veda sahnesi, istasyonda ona son kez bakıp elleyen sallayan biçare eşi canların zihnimizde. Fotoğraf artık hüzünlü bir imgeye dönüşmüştür.

"Eşim ayda bir kez mektup yazar her iki ayda bir de fotoğrafı mektup yollardı. Fotoğrafları hep şehrin en güzel yerlerinde çekinirmiş. Süslü süslü sokakları, koca koca binaları gördükçe hem mutlu olur hem de özenirdim. Acaba bir gün ben de oralara gider miyim diye düşünür dururdum. Allah yüzümüze baktı, gittikten 2 yıl sonra bana istek çıkarttı. Artık ben de Almanya'da olacaktım. Küçük bir el çantası hazırlayıp yola koyuldum. Üç günlük tren yolculuğu sonrasında eşim beni Münih Tren Garı'nda karşıladı. Bulut mavisi bir motosikletle gelmiş, beni arkasına bindirip şehrin en güzel yerlerini gezdirmeye başladı. Nereye bakacağımı şaşırılmışım. Allahım ne güzel bir yer deyip duruyordum boynuna. Rüya gibiydi. Gezimiz bittikten sonra artık yaşayacağımız eve gitme vakti geldi. O güzel sokaklardan ayrılıyor yavaş yavaş yıkık dökük evlerin olduğu bir mahalleye doğru gidiyorduk. Ses etmedim ama biraz neşem kaçmıştı. Eve girince ne diyeceğimi bilemedim. Almanya'da fakirlik söz konusu bile olmaz diye düşünürdüm. Yaşayacağımız ev Türkiye'deki evimden çok gerideydi. Her yer yıkık döküktü. Bir kanepa, bir yemek masası ve üç beş kap kaçaktan başka da hiçbir şey yoktu. Hepsi de kullanılmış, ikinci eldi. Tek göç evde ne tuvalet vardı ne de banyo. Apartmanda bir tane varmış onu da herkes ortak kullanırmış. Türkiye'deki evimizde banyo, tuvalet, sıcak su vardı. Burada bunlar lüksmüş meğer. Günlerce açıldım, dönmek istedim. Eşimi suçluyordum değilim ama fotoğraflara kanıp süslü hayallere kapıldığım için kendime kızıp duruyordum."

(Saime Çetinkaya, Gelsenkirchen)

Cheerful children playing with the toys brought by their father come alive before our eyes. Photography turns into an image of happiness and hope in a moment. What if it's the opposite? What if the man is headed towards the unknown for the sake of making money, leaving his family behind? This is no longer a moment that is pleasing for us. The direction of the train determines the direction of our emotions. The desperation of a passenger from Istanbul to Munich reflects well on us as it is. The mental picture of a parting scene with his family, the desperate wife waving and looking at him for the last time at the station appears in our minds. The photograph now turns into a sorrowful image.

"My husband writes a letter once a month and sends a letter every two months. His photos are always taken at the best parts of the city. When I saw the fancy decorated streets and the huge buildings, I used to feel happy and sad at the same time. I used to keep thinking whether or not one day I would go there. Allah helped us, and 2 years aftermath of his departure my application was approved. I was going to be from Germany now. I packed up a small handbag and set off. After a three-day-long train ride, my husband welcomed me at the Munich Train Station. He picked me on his sky blue motorcycle, put me in the back seat and started riding around the most beautiful places in the city. I was so surprised I couldn't decide where to look. I was keep saying my Lord, what a beautiful place. It was like a dream. After we were done sightseeing it was time for us to go home. We were leaving these beautiful streets and slowly moving towards a neighborhood packed with ruined houses. I didn't say anything but I felt a bit down.

When we went in the house, I was out of words. I used to think that poverty would even exist in Germany. The house, in which we were going to live, was way worse than my house in Turkey. It was almost in ruins. There was nothing more than a couch, a dining table, and a few pots and pans. All used, second hand. The one-room house had neither toilet nor bathroom. There was one in the apartment and everyone shared it. Back in Turkey, we had bathroom, toilet and hot water at our house. As it turns out they were luxury here. I cried for days, wanted to go back. I wasn't blaming my husband, but I was pissed at myself for falling for pictures and I was fooled by fancy dreams."

(Saime Çetinkaya, Gelsenkirchen)

**JONH BERGER ŞÖYLE DİYOR:
"FOTOĞRAFLAR, SÖZCÜKLERİN
AÇIKLAMAYA GÜCÜ YETMEDİĞİ
BAZI GERÇEKLERİ DİLE
GETİRMEKTEDİR.**

**JONH BERGER ON
PHOTOGRAPHY:
"PHOTOGRAPHS EXPRESS
CERTAIN TRUTHS THAT WORDS
WOULDN'T
DARE TO EXPLAIN**

Gurbete ilk giden nesle ait fotoğraflarda genelde fabrikalar, madenler, işçi yurtları ve pansiyon gibi mekânlara ağırlıktadır. Ailelerin gelmesiyle birlikte mekânsal değişim de başlıyor. Bir arada yaşayabilmek için bir ev bulmaları gerekmektedir. Özellikle ilk nesil ailelerin yaşadığı mahalle ve evler şehrin merkezinden uzak, yerli halkın yaşamaya tenezzül etmediği yıkık, dökük yerlerdir. Çoğu tek göz odalı, içerisinde banyo ve tuvaleti olmayan evlerdir. Mutfak çeşmesinin altında çocuğunu yıkan bir annenin fotoğrafını görmek hiç şaşırtıcı değildir mesela. Ve yine evin 50 metre uzağındaki bahçede bulunan tuvaleti kullanmak için kocasının işten gelmesini bekleyen bir kadının hikâyesini de buna eklemeyebiliriz. Geri dönme fikri bu dönemde hala çok canlıdır. Bu yüzden günlük konfora ihtiyaç duymazlar. Bu bakımsız evlerde bir süre daha yaşayacaklar ve yeterli kadar para biriktirdikten sonra memleketlerine geri döneceklerdir. Eğlenceye, lükse para ve zaman ayırmak o beklenen günün biraz daha gecikmesine sebep olacaktır. Fotoğraflara bakarak ilk nesil göçmenlerin hayatının "katlanmak" üzerine kurulduğunu söyleyebiliriz.

In the photographs of the first migrant generation, the places such as factories, mines, workers' dormitories and boarding houses are generally predominant. With the arrival of families, place changes begin. They need to find a home to live together. Especially the neighborhoods and houses, where the first generation families lived, are far from the center of the city, old and ruined neighborhoods that local people wouldn't prefer. Most of them are one-roomed houses without bath and toilet. It is no surprise to see a photo of a mother washing her child under the kitchen sink for instance. And we can also add the story of a woman waiting for her husband to come from work just to use the restroom situated in the garden 50 meters away from the house. The idea of going back to home was still very alive in this period. That's why, they do not feel need of daily comfort. They will live for a while in these ragged houses and will return to their hometown after saving enough money. Spending money and time on entertainment and luxury would postpone the date of return. Looking at the photographs, we can say that the lives of the first generation of migrants were built upon "enduring".

Göç fotoğraflarını hem görsel sosyoloji üzerinden hem de göç çalışmaları üzerinden okumak gerekiyor. Tophane'deki Alman İrtibat ofisinde çirliçiplak soyularak muayene edilen işçilerin fotoğraflarını anımsayalım. Batılı bir ülke kendisinden daha yoksul ülkelerden işçi getirmek istiyor ve işçi adaylarının dişlerine, tırnaklarına varıncaya kadar insanlığına yakışmayan bir yöntemle onları muayene ediyor. Daha ilk baştan sizi savunmasız bırakıyor. Psikolojik bir baskı oluşturuyor üzerinizde. Bir dişin çürük olsa bile sen Almanya'ya layık bir işçi olamazsın diyor. Tüm Anadolu'da bu kulaktan kulağa yayılıyor: "Eksikleri almıyorlarmış!" Kim olduklarını bilmediğimiz insanlar geliyorlar ve gerçek sınırların dışında bir de hayali duvarlar inşa ediyorlar. "Bu trene herkes binemez, ancak şartları taşıyanlar gelebilir bizimle." diyorlar. Üstelik bunu henüz yola bile çıkmamışken, kendi memleketindeyken yapıyor. Buna maruz kalan göçmen işçinin gittiği ülkedeki konumu ve sınırları çoktan çizilmiş oluyor. Kaçınıcı sınıf insan olabilir? Ya da hayatı boyunca göçmenlik sınıfı dışında başka bir sınıfa mensup olabilir mi? İşte yan yana durmuş o çıplak adamların fotoğrafı bize bunu ifade ediyor. Avrupa'nın katı üretim zincirinin çarkları arasında ezilmeyecek güçlü kollar ve bacaklardan başka hiçbir anlamı yok.

İlk göçün üzerinden 57 yıl geçmesine rağmen o fotoğrafın gölgesi göçmenlerin üzerinden kalkmıyor. Günlük yaşam, entegrasyon, eğitim, iş hayatı, sosyal ve kültürel yaşam bu fotoğrafın anlamını referans olarak şekilleniyor. Fotoğraflar bize hep daha fazlasını anlatır. Hanzlova'nın söylediği gibi, "Geleceği görmek için geçmişe gidiyorum."

It is necessary to read the photographs of migration through both visual sociology and migration studies. Let us recall the photographs of the workers who were stripped naked and examined in the German Liaison Office at Tophane. A western country wants to bring workers from poorer countries and examines them in an inhumane way even controlling their teeth and fingernails. It leaves you vulnerable from the very beginning. It causes a psychological pressure on you. Even a decayed tooth could be considered to be unworthy of working in Germany. News hit Anatolia: They do not accept the faulty ones! People we don't even know come here and build imaginary walls in addition to the real borders. "Not everyone can ride this train, but those who meet the criteria are allowed to come with us," they say. And they do it right in our souls even before setting off. The position and place of the migrant workers in their country is drawn in here. In which class should they be? Or could they be a member of a class other than a migrant worker? This is what the picture of those naked men standing side by side tells us. They have no meaning other than strong arms and legs that will endure between the wheels of the rigid production chain of Europe.

57 years after the first migration, the shadow of that picture is still casted on the immigrants. Daily life, integration, education, work life, social and cultural life are shaped as a reference to the meaning of this photo. Images always tell us more. As Hanzlova says, "I go to the past to see the future."